

האפסנאים של שרון

למפגש של צוותי המו"מ של הליכוד והעבודה, השבוע בכפר המכביה, לא דרשו נציגי העבודה את תיק הביטחון. הם גם לא ידרשו אותו. זו המציאות המשקפת יותר מכל את פשיטת הרגל של תנועה שפעם הנהיגה את המדינה ומתיימרת לשוב ולעשות זאת, אמנם לא לגמרי ברצינות: התביעה הנחרצת של העבודה מהליכוד, ללא תנאי וללא פשרות, היא שלא יוטל עליה לשאת בעול הביטחון. היא דורשת, בניגוד לכל היגיון, אחריות ללא סמכות. כניסה לעוזה? יציאה ממנה? מבצעים, הוראות פתיחה באש, תוואי הגדר, עדיפות תקציבית, מינויים? שומר נפשו ירחק.

ערב בחירות מאי 1977, כששר הביטחון שמעון פרס ירש את מקומו של יצחק רבין המתפטר בראשות רשימת העבודה, נחתה עליו התקפה אכזרית, מודעת ענק מטעם ראש מטה הבחירות בליכוד, עוז ויצמן. "מה עוד צריך לקרות?" קשר ויצמן בין אסון התרסקותו של מטוס יסעור בבקעת הירדן ומור תם של 54 צנחנים ואנשי צוות אוויר לבין הזהות האישית והמפלגתית של קברניטי מערכת הביטחון. זה היה מרושע ולא הוגן, ועם זאת הכיל גרעין מסוים של צדק: מי שרוצה בתהילה על הצלחות כמבצע אנטבה ראוי להיחשב גם אחראי לכישלונות.

ההתנערות מתיק הביטחון היא גחמה אנוכית של פרס, לטובתו האישית כפי שהיא מצטיירת בעיניו. היא הופכת אותו ואת יתר עסקני העבודה לאפסנאים של שרון. אפסנאות היא מלאכה חיונית, אבל אינה מנהיגות. נפוליאון רג אמר

נים על מנגנונים מקצועיים, שרי החוץ דומים לראשי ממשלה - לא "משרד ראש הממשלה" או "משרד החוץ" מופעל בידיהם, אלא עוזריהם האישיים (ראש לשכה, ראש מטה, דובר) ולכל היותר גם לשכת המנכ"ל, לרוב במגמה לאחד בין שתי הלשכות. פרס, שהתקדם בדיוק כך אצל בן-גוריון במשרד הביטחון, התעלל מטעם בן-גוריון לשרת כפי ששרתו מתעלל בסילבן אשדום באמצעות רב וייסגלס ואהוד אולמרט, קידם בשיטה זו את אורי סביר ואבי גיל במשרד החוץ. רגם זה חוזר עכשיו אצל שלום, שהעניק לראש מטהו, רון פרושאור, דרג של סמנכ"ל, לאחר מכן משנה למנכ"ל, ובחודש הבא - אם שלום יהיה עדיין שר - מנכ"ל משרד החוץ. במשרד עצמו מזוללים. שלשום, בדיון הקבינט בהערכת המודיעין הלאומי, מית, שהקו האמריקאי באזור הוא ציר מרכזי בו, לא טרחו להזמין את

המומחים המעודכנים ביותר במערך כת הממלכתית - אנשי המרכז למחקר מדיני (ממ"ד), שהוא מודיעין עין משרד החוץ.

למרות הכהשותיו, אפשר לפתות את שלום להיפרד ממשרד החוץ אם ימונה לשר הביטחון, כפי שנפרד אשתקד ממשרד האוצר תמורת תיק החוץ; רק פרס כיהן עד כה בכל שלושת המשרדים הגדולים, וזו סגולה לשמירת מעמדו בצמרת הליכוד, לאחר בנימין נתניהו. שלום לא יתגרר לכך ואף לא יתמסר בקלות: זה מוכרח להיות המוצא האחרון מהמשבר. שלום מנוסה מכדי להסכים לתת בלי ודאות שיקבל. שטח משוחרר לא יוחזר, אלא תמורת שטח טוב ממנו, ואין חשוב והרה-גורל מהביטחון, אלא אם כן מדובר במפלגת העבודה, שחדלה להאמין בכוחה, כאילו סיסמתה היא "אלוהים, לשותפות זוטרה בשלטון בחרתנו".

קצינים משוחררים ואתם גם ביטור נוקרט כפרס, שהתקדמו בתוך המערך רכת בזכות יכולתם לבצע את מדיניות הדרגים שמעליהם, הועד פו על אזרחים מובהקים. משמעות אחת של תופעה זו היא שהעבודה התפרקה בהדרגה ממצב צבירה של חרימנות (בן-גוריון, גולדה מאיר) לדרמנהיגות (רבין פרס) ולאלימנהיגות. משמעות שנייה היא שעתודה טבעית להנהגת המדינה, למרות עתודות אזוריות שצמחו במקביל לה, עורנה נמצאת במערכת הביטחון. בימי השיא שלה, ברצותה להשפיע במישרין על הצבא ובעקיפין, באמצעות תו, על הנוער כולו, דאגה מפא"י למנות את נאמניה גם לראשות אגף כוח אדם ומינהל הסגל; אבל לכך דרושה ראייה ארוכת טווח קדימה, הסותרת עכשיו את עניינו המיידי של פרס.

יועץ פוליטי של אחד משרי העבודה, לשעבר ולעתיד, נימק השבוע את רתיעתו של פרס - ולדברי הוועץ, לא רק שלו - מאחריות לביטחון עכשיו, הנימוק העיקרי הוא פינני ההתנחלויות, כן או לא. אם כן, חוששים פרס ואחרים ("ממש כן, הם מפיחידים") מזעם המתנחלים, שיאיימו על חייהם ויפגינו בלי הפוגה מול בתיהם. אם לא, הם חושדים בשרון שיתחרט בעיצומו של המהלך ויפקיר אותם לנפשם הפוליטית, קירחים מכאן ומכאן.

משונה במיוחד להיטותו של פרס לקבל בפעם הרביעית מאז 1986, מתוכן פעמיים תחת שרון, את משרד החוץ. שרי חוץ ישראלים יעילים, במיוחד בתקופת המסעות התכופים של ראשי הממשל ומגעי שליחיהם, אינם דיפלומטים, מסוגו של אבא אבן, אלא פוליטיקאים - השפעתם האמיתית בזירה העולמית נגזרת מכוחם הפוליטי בבית. בניגוד לשרי הביטחון והאוצר, הנשע-

שהצבא צועד על קיבתו; הוא לא ויתר מתוקף אמת זו על המצביאות למען ראשות אגף האפסנאות.

מעולם, עד השבוע, לא ויתרה מפלגת העבודה לגלגוליה על תיק הביטחון. דוד בן-גוריון החזיק בו בצמידות לראשות הממשלה, או אף בלעדיה: בשובו משרה בוקר, ב-1955, השאיר תחילה את ראשות הממשלה למשה שרת והסתפק בביטחון. בשתי הממשלות שבראשן עמד איש ליכוד, יצחק שמיר (86-90) ואריאל שרון (2001-2), היה מובן מאליו שהביטחון יימסר לעבודה. תיק הביטחון ליצחק רבין, הן כדי לזכות בהסכמתו והן כדי לחסום את שרון, היה היסוד הקבוע בתהפוכותיהן של ממשלות פרס.

כששרון גבר על אהוד ברק, לא עלה ברעתו שיוכל להרכיב ממשלה עם העבודה בלי למסור את הביטחון לברק, או לנציג אחר של העבודה לאחר שברק אולץ לוותר עליו.

בנימין בן אליעזר זכה או בפרס הגדול בהתמודדות עם שני גמלאים בכירים נוספים של צה"ל, אפרים סנה ומתן וילנאי. שלושתם משתתפים קקים להזדמנות מחודשת, ואליהם אפשר לצרף את עמרם מצנע. פרס אינו רוצה שמי מהם יהיה שר הביטחון ויאיים על בכורתו, ארעית ככל שזו אמורה להיות.

עד למלחמת יום הכיפורים היו כל ראשי הממשלה מטעם העבודה אזרחים מובהקים - בן-גוריון ושרת, לוי אשכול וגולדה מאיר. מאז 1974 כולם, וגם שני ראשי קצרי הימים של המפלגה שלא הגיעו לראשות הממשלה, יוצאי מערכת הביטחון - רבין, פרס, ברק, בן אליעזר, מצנע.